

de stomme film

Jan Pieter Ekker
AMSTERDAM

In 2011 – haar boek *Asta's ogen* was een enorme bestseller – vroeg haar uitgever aan schrijver en journalist Eveline Stoel wat ze nu zou willen doen. Het eerste waar ze aan dacht was een boek over de in de vergetelheid geraakte Spaanse schilder en affiche-maker Emilio Vilà, die zijn eigen museum had in een klein dorpje aan de Costa Brava. “Mijn grootouders kochten in de jaren zeventig een huis aan de Spaanse kust. Die zaten vervolgens acht maanden per jaar daar en in de zomer wisselden we; dan gingen wij daar naartoe. Toen mijn vader op een regenachtige dag een rondje ging rijden heeft hij het museum ontdekt. Op een enorm pand zag hij ‘Museo’ staan, met van die houten gefiguurzaagde letters. Hij heeft aangebeeld en er werd opengegaan. Hij wist niet wat hij zag; het hing helemaal vol affiches uit de jaren twintig – dames met parelkettingen, mannen met monocle. Je stapte echt een andere tijd binnen. En alles was te koop; hij kwam thuis met een ingelijst schilderij.”

“Aan het einde van zijn leven – hij was verslagen door het leven – heeft Vilà nog ergens de kracht en het geld vandaan gehaald om zijn geboortehuis te kopen en te verbouwen tot museum. Drie maanden na de opening, stierf hij. Een neef erfde het museum, die heeft het weer nagelaten aan zijn huishoudster – zo’n typisch oud vrouwtje met een werkjurk. Zij heeft het jaren gerund, maar ze moest af en toe iets verkopen, omdat ze geen andere bron van inkomsten had.”

Gaudi

Toen Stoel zes jaar geleden bij het museum aanbelde met haar plan voor een boek, was de huishoudster overleden. Er werd opengedaan door haar kleinzoon Jeffrey Martí, in het boek omgedoopt tot Valentí Dalmau, ‘een leuke, vlotte jonge van 28’. “Hij was direct enthousiast. Hij is eigenlijk automonteur en hij werkt in een bar. Het museum doet hij erbij, als je hem belt krijg je een privérondeleiding, dat kost 3 euro.”

Van Martí hoorde Stoel dat in 1993 een Catalaanse journalist al eens heeft geprobeerd een boek over Vilà te schrijven. “Zijn oma vond haar bezoeken heel gezellig, maar zij mocht niks aanraken. Na een jaar is ze er weer mee opgehouden. Ik mocht in het begin ook nergens aankomen; alles ging eerst door de handen van Jeffrey, maar gaandeweg heb ik zijn vertrouwen weten te winnen. Toen heeft hij me ook de kasboeken van de Vilà's gegeven, die hij op zolder had gevonden.”

Met behulp van de kasboeken kon Stoel in kaart brengen voor wie Vilà allemaal had gewerkt. “Pathé was in 1912 zijn eerste opdrachtgever. Vilà werkte destijds als tekenaar bij een ijzersmederij die gietijzeren bankjes en lantaarnpalen maakte – hij heeft naar eigen zeggen nog meegewerkt aan de bankjes naast de Paseo de Gràcia in Barcelona, waarvan iedereen denkt dat ze door Gaudí zijn gemaakt. Maar hij móest naar Parijs, want daar gebeurde het. Een vriend introduceerde hem vervolgens bij Pathé, waar hij ineens de portretten van de sterren mocht tekenen.”

“Hij was heel goed in de Amerikaans actrice Pearl White, maar hij kon eigenlijk alles. De Franse museumdirecteur Jean-Louis Capitaine heeft eens gezegd dat Vilà een van de meest gevierde filmaffichemakers uit het tijdperk van de stomme film was. Maar elke keer als het net lekker ging, gebeurde er iets ingrijpends: de Eerste Wereldoorlog brak uit, de beurskrach, de Spaanse Burgeroorlog – Vilà zat er elke keer middenin. Vervelend voor hem, voor mij een goudmijntje.”

Zuidas

De bijzondere familiegeschiedenis is geïllustreerd met tientallen posters van Vilà's hand. “Er is heel veel van de muur verkocht. Ik heb nog een aantal posters kunnen traceren via veiling-sites en galleries. Af toe wordt er bij Christie's een poster geveild voor duizenden dollars, maar je vindt ze ook nog voor een paar honderd euro op Catawiki, want mensen kennen de waarde niet.”

Stoel fotografeerde ook de twee enorme Vilà-posters die in het Pathé-hoofdkantoor aan de Zuidas hangen. “Dat wist ik. Althans, een vriend van mijn vader – een architect die heeft meegewerkt aan de totstandkoming van Pathé De Munt – was bij ons op vakantie tijdens de bouw. Toen zei mijn vader: ‘Je moet even naar het museum, dan kan je een leuk cadeautje kopen. Dat heeft hij gedaan; bij de opening van De Munt heeft hij ze cadeau gedaan. Maar hij had geen idee waar ze waren beland. Hij heeft zijn halve rolodex voor mij gebeld en na een paar weken belde hij me dat hij had uitgevonden waar ze hangen. Zij wisten niet dat Vilà een groot affiche-maker is geweest, maar we mochten ze komen fotograferen voor het boek. En toen ik mijn verhaal vertelde, mochten we ook ons feestje in Tuschinski houden.”

Hoe het verder moet met het museum weet Stoel niet. “Zoals het nu gaat, kan het niet, dan verdwijnt het museum. Ik heb Jeffrey wel 100.000 tips gegeven. Mijn grootvader heeft daar ooit een internationale club opgericht voor de pensionado's die er het hele jaar wonen; die hebben ook hulp aangeboden.” Ze zucht. “Mijn handen jeuken, maar ik ga niet ingrijpen in het verhaal.”

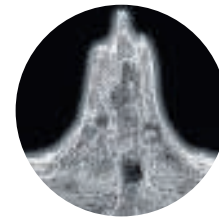
Eveline Stoel: De affichekoning - Kroniek van een Catalaanse kunstenaar en zijn museum.
Uitgeverij Brandt, 25 euro, 480 blz.

Eveline Stoel
Schrijfster van onder meer *Asta's ogen. De levenskracht van een Indische familie.*

‘Hij was heel goed in de Amerikaans actrice Pearl White, maar hij kon eigenlijk alles’

Tips

VIRTUELE DIMENSIES

Rond het thema innovatie presenteert Foam Next Level, een tentoonstellingsreeks van fotografen die met een bijzondere of vooruitstrevende manier met hun vak omgaan. Tot en met 10 februari toont Next Level/Persijn Broersen en Margit Luckács met hun expositie *Point Cloud, Old Growth*. Het kunstenaarsduo gebruikt fotografie als middel om hun virtuele dimensies, sculpturen en videowerken vorm te geven. Centraal in hun werk staat de mens in verhouding tot de natuur. In een door media gedreven cultuur dient de natuur als spiegel. Hun onderzoeken resulteren in een haast levensechte wildernis: boomstronken die tot leven komen en weer opgaan in een hoop pixels, landschappen op een wapperend doek en tal van sculpturen en projecties. Een centrale plek in de expositie is gereserveerd voor het Woud van Bialowieza; het laatste oerwoud van Europa dat in de afgelopen jaren bedreigd werd door een vrijbrief om te kappen van de Poolse overheid.

COUPERUS ACTUEEL

Vanaf donderdag 29 november t/m zaterdag 8 december (niet op 3 en 5 dec) speelt *De Stille Kracht* door Ivo van Hove in Internationaal Theater Amsterdam. Van Hoves bewerking van Couperus' roman over **Nederlands-Indië** laat het publiek nadenken over het huidige belang van het bovennatuurlijke als tegenwicht van de rationaliteit.

VOORBIJ DE 4 JAARGETIJDEN

Vrijdagavond om 20.00 uur in de Waalse kerk brengt Johannette Zomer een **ode aan Vivaldi**, samen met het Tulipa Consort en de Zomer Academie in Zutphen. Tijdens *Viva Vivaldi* zal het koorwerk Gloria RV 589 ten gehore worden gebracht en daarnaast enkele andere religieuze stukken uit het oeuvre van de componist.

PSYCHOANALYSE & FILM

Ketelhuis Psychoanalyse & Film draait deze maand *The Constant Gardener*, morgen om 20.00 uur. Er is een inleiding en nabespreking door psychoanalyticus Michel van Veen. De film draait om actrice Tessa die **vermoord wordt in Kenia**. Het lijkt een liefdesdrama met een schuldige minnaar, tot Tessa's weduwnaar zich in de zaak vastbijt.

→ **Emilio Vilà in zijn atelier, omstreeks 1920. Op de achtergrond een deel van zijn drieluik *La Danse*.** FOTO MUSEUM VILÀ

YapiKredi
Nederland

Altijd aantrekkelijke rente voor uw spaargeld.

US-Dollar Plus Spaarrekening

1,75%*

Yapi Kredi Bank Nederland wenst u een prettig begin van de winter tijd. Daarom bieden wij u de mogelijkheid om tegen een extra aantrekkelijk rente tarief een US-Dollar Plus Spaarrekening te openen.

*Op kwartaal basis berekend, ontvangt u ieder drie maanden rente-uitkering op uw USD-Plus Spaarrekening.

Voor meer informatie en voorwaarden kunt u ons bellen op nummer 0900 – 9274, van maandag t/m vrijdag van 9:00 uur tot 17:00 uur, of kijk op www.yapikredi.nl

